

**Yuliia Tunitska, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor**
*State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

**Nazarii Tunitskyi, Candidate of Economic Sciences,
Independent Researcher**
*State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

Anastasiia Andrukh, Student of the 3rd year
*State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-398-9-75>

SOCIAL FACTORS OF INNOVATION IN THE INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY OF UKRAINE

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙ У МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Упродовж останніх десятиліть людські ресурси вважаються одним з основних чинників інноваційного розвитку держав світу, що пов'язано з їх якісною трансформацією внаслідок активізації науково-технічного прогресу, прискоренням процесу впровадження нових технологій у виробництво товарів та послуг. Підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу є базою забезпечення інноваційної моделі економіки та міжнародної конкурентоспроможності країни. Зростання рівня освіченості населення держави є запорукою підвищення доходів, а відтак і зростання попиту на отримання якісних освітніх послуг.

Інноваційна політика держави, що націлена на синергію освіти, науки, підприємництва, фінансової системи та споживання, вдосконалення високотехнологічного виробництва і залучення інтелектуальних ресурсів дозволить Україні не тільки подолати складний шлях усунення наслідків широкомасштабного вторгнення та відновлення економіки, але підвищити конкурентні позиції на світовому ринку.

У 2023 р Україна посіла 55 сходинку (у 2021 р – 49 місце) в рейтингу Глобального індексу інновацій серед 132 країн (табл. 1). Невтішні результати рейтингу зафіксовано за всіма складовими Індексу, зокрема за рівнем досліджень і людським капіталом – 47, освіти – 31, науково-дослідної роботи – 68, знань та результатів наукових досліджень – 45.

Таблиця 1

**Місце України в рейтингу за Глобальним індексом інновацій
та деяких його складових у 2020–2023 рр.**

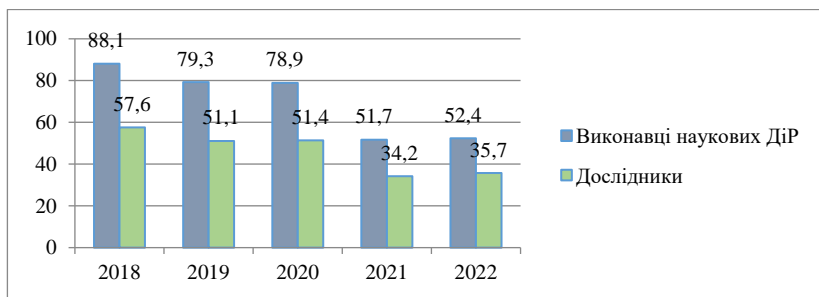
Складова Індексу	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Глобальний Індекс Інновацій	45	49	57	55
Регулятивне середовище	76	78	75	77
Бізнес- середовище	104	104	99	88
Людський капітал і дослідження	39	44	49	47
Освіта	23	23	26	31
Науково-дослідна робота	44	58	59	68
Інформаційно-комунікаційні технології	82	69	63	59
Знання і результати наукових досліджень	25	33	36	45
Креативність	44	48	63	37

Джерело: складено автором за даними [1]

За кількісними показниками освіти (охоплення освітою, рівень бюджетних витрат на неї, кількість дорослого населення із середньою чи вищою освітою, тривалість навчання у закладах) Україна має значний людський капітал і потенціал, проте проблеми освіти, які накопичувалися протягом усього періоду незалежності, разом із значущими внутрішніми та зовнішніми викликами сьогодення створюють потенційні загрози та негативно впливають на його розвиток.

Прискорюється зростання освітньої еміграції: українці виїжджають навчатися до Польщі, Німеччини, Канади тощо. Недостатньо популяризовані природничі та технічні спеціальності вищої освіти, за винятком комп'ютерних наук. Порівняно з довоєнним періодом спостерігається суттєве зменшення кількості дослідників – свідчення деградації наукового потенціалу України (рис. 1). Основними проблемами підвищення активізації процесів створення інновацій в галузі науки України є масовий відтік кадрів з наукової сфери; недостатнє інноваційне співробітництво науки і бізнесу; невисокий рівень популяризації науки і зниження престижності наукових професій.

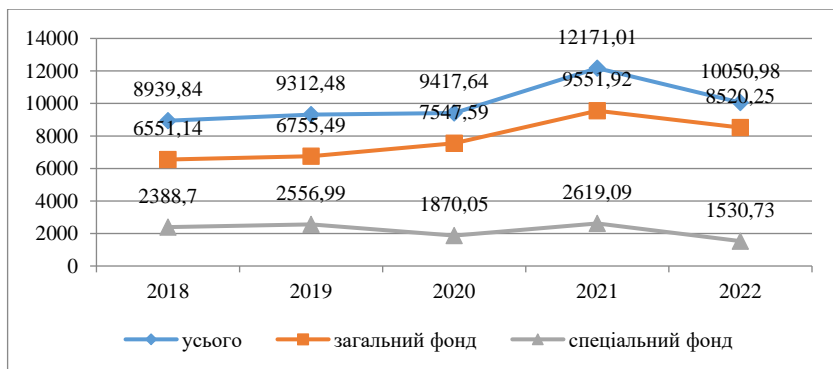
Чинниками інтелектуальної еміграції з України є: військове положення в країні, що поглиблює фінансову незабезпеченість, соціальну незахищеність, проблеми з житлом; брак професійної інфраструктури та реактивів, необхідних для досліджень; відсутність можливостей кар'єрного зростання тощо.

Рис. 1. Аналіз динаміки чисельності працівників наукових організацій України у 2018–2022 рр., тис. осіб

Джерело: складено авторами на основі даних Держстату [2]

Закон України «Про освіту» передбачає виділення фінансування галузі на рівні не менше 10% ВВП, проте досягти цього рівня фінансування так і не вдалося. У проєкті Державного бюджету України на 2022 р. вперше враховувалися видатки на освіту зведеного бюджету на рівні понад 7% ВВП (392,2 млрд грн). У зв'язку з початком широкомасштабного вторгнення Урядом передбачено перерозподіл державного бюджету та збільшення видатків за програмою «Резервний фонд» на 73,3 млрд грн [3] для фінансування потреб в обороні та безпеці, тому витрати на освітню сферу скоротилися на 14 млрд грн. Так, у 2022 р. порівняно з 2021 р. обсяги державного фінансування наукової сфери за рахунок загального фонду зменшились на 10,8%, а за рахунок спеціального – на 41,55% (рис. 2).

Рис. 2. Аналіз динаміки обсягів фінансування наукової сфери України у 2018–2022 рр., млн грн

Джерело: складено авторами на основі даних Держстату України [2]

Сьогодні українські суб'єкти малого і середнього бізнесу стикаються з проблемами інноваційному розвитку: політична та економічна нестабільність, втрата високваліфкованої робочої сили внаслідок військових дій на території країни, збільшення тиску соціальних інспекцій на підприємства, зростання кількості перевірок з боку контролюючих органів, недосконалість нормативно-правового регулювання, погіршення інвестиційного клімату та обмеженого доступу до фінансових ресурсів.

З метою подолання визначених у дослідженні проблем актуальним є: концентрація органів влади на фінансуванні інновацій, сфери науки й освіти та контролі за його ефективністю у межах законодавчо затвердженої частки; проведення реформи вищої освіти; створення відповідної інфраструктури для генерування та реалізації інноваційних стартапів, конкурентоспроможних на світовому ринку.

Література:

1. Писаренко Т. В., Куранда Т. К. та ін. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: *науково-аналітична доповідь*. Київ : УкрІНТЕІ, 2023. 94 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf>
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» від 1 квітня 2022 р. № 401. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2022-%D0%BF#Text>
4. Проблеми молодих вчених України та рекомендації щодо їх вирішення. ГО «Агенція Європейських Інновацій». URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Problemy-molodyh-vchenyh-Ukrayiny-tarekomendatsiyi-shhodo-yihnogo-vyrishennya.pdf?fbclid=IwAR0OPqjUJ3hqGT1PFN8jExnoKtCGs8JdxguMsovjzKIR0uUzCHs_8pj3Pw
5. Державна система правової охорони інтелектуальної власності. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/wipo-global-innovation-index-2022-29092022>
6. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb>